

KINH TẾ - XÃ HỘI**LIÊN MINH THÁI BÌNH DƯƠNG 10 NĂM TỒN TẠI VÀ PHÁT TRIỂN**

Nguyễn Văn Huỳnh*

Tóm tắt: Thành lập từ năm 2011, Liên minh Thái Bình Dương (PA) là một cơ chế mở tại khu vực Mỹ Latinh, dựa trên hội nhập kinh tế và thương mại tự do gồm bốn quốc gia thành viên ban đầu là: Chile, Colombia, Mexico và Peru. Hiện nay, với thị trường khoảng 230 triệu dân, tổng GDP chiếm khoảng 38% tổng sản phẩm quốc nội (GDP) khu vực Mỹ Latinh (2.800 tỷ USD), đứng thứ 8 thế giới, và cũng đứng thứ 8 về thương mại toàn cầu. Liên minh Thái Bình Dương đã nhận được sự quan tâm cao ở mức độ toàn cầu, với 59 quốc gia là quan sát viên trên khắp thế giới, trong đó 4 quốc gia đã thành thành viên liên kết (ở khu vực Châu Á - Thái Bình Dương có Australia, Singapore và New Zealand). Năm 2021 đánh dấu 10 năm thành lập (2011-2021) của Liên minh Thái Bình Dương, đây thực sự là một sự kiện quan trọng trong tiến trình hội nhập nội khối ở Mỹ Latinh và thúc đẩy quan hệ với các nước ở khu vực Châu Á - Thái Bình Dương, trong đó có Việt Nam.

Từ khóa: Liên minh Thái Bình Dương, Mỹ Latinh, phát triển, hội nhập khu vực

Ngày 28/11/2011, sau một thời gian vận động thực hiện sáng kiến về việc thành lập một liên minh khu vực trước tiên nhằm hội nhập và tăng cường kết nối kinh tế thương mại tại các nước Mỹ Latinh nằm trong vành đai Thái Bình Dương, tại Lima, thủ đô Cộng hòa Peru, nguyên thủ 4 quốc gia gồm Mexico, Chile, Peru (ba nước thành viên APEC) và Colombia đã ký tuyên bố chung thành lập Liên minh Thái Bình Dương (PA) với mục đích:

- Xây dựng một cơ chế với sự tham gia và đồng thuận trong khu vực; hội nhập sâu rộng nhằm đạt những tiến bộ trong việc vận chuyển hàng hóa, dịch vụ,

nguồn lực và người dân; tăng cường và tăng năng lực cạnh tranh của kinh tế các nước, vượt qua bất bình đẳng kinh tế xã hội và tăng cường phúc lợi xã hội hướng vào người dân.

- Xây dựng PA trở thành một diễn đàn chiến lược mở về chính trị - kinh tế - thương mại, năng động gắn kết và hội nhập với thế giới mà trọng tâm là khu vực châu Á - Thái Bình Dương.

Liên minh Thái Bình Dương được thành lập trong bối cảnh quá trình toàn cầu hóa nhất là về kinh tế tiếp tục phát triển, mặc dù thách thức vẫn còn, xu thế hòa bình phát triển hợp tác vẫn là dòng chính, đòi hỏi tăng cường độc lập tự lực,

* Nguyên Đại sứ Việt Nam tại Brazil nhiệm kỳ 2002-2006

nhất là về kinh tế tăng lên mà ở các nước Mỹ Latinh là chống lại các thách thức của kinh tế tự do mới.

Liên minh Thái Bình Dương (PA) ra đời như một mảnh ghép lớn quan trọng gắn vào bức tranh hợp tác kinh tế của châu Mỹ hoàn chỉnh hơn với phía bắc là Khu vực Thương mại Tự do Bắc Mỹ (NAFTA, nay là USMCA) gồm Mỹ, Canada, Mexico; còn phía nam là Khu vực Thị trường chung Nam Mỹ (MERCOSUR) bao gồm Brazil, Argentina, Paraguay và Uruguay.

Cũng như các cơ chế đa phương khác trên thế giới, PA có các trụ cột hợp tác, liên kết về kinh tế, chính trị và văn hóa - xã hội hướng vào người dân, tuy nhiên PA chú trọng tới hội nhập và hợp tác kinh tế thương mại.

Các nước thành viên PA có nhiều điểm chung được coi là những thuận lợi. Đó là vị trí địa chiến lược, việc các thành viên trong liên minh đều nói tiếng Tây Ban Nha, trong khi NAFTA có Mỹ và Canada nói tiếng Anh, còn Mexico nói tiếng Tây Ban Nha; trong MERCOSUR có Brazil nói tiếng Bồ Đào Nha. Các nước trong liên minh PA có trình độ phát triển tương đối đồng đều, trong khi NAFTA và MERCOSUR có những nước vượt trội (NAFTA là Mỹ, MERCOSUR là Brazil). Thu nhập của các nước trong PA ở mức trung bình và trung bình cao, bình quân đầu người từ 7.000 USD tới hơn 13.000 USD, GDP sức mua là 19.000 USD, có nước đã trở thành thành viên tổ chức OECD;

không có sự khác biệt nhiều về thể chế chính trị. Về văn hóa, các nước có nền văn hóa bản sắc dân tộc riêng nhưng có điểm chung là đều chịu ảnh hưởng của văn hóa Tây Ban Nha và phương Tây. Ngoài ra, PA còn có lực lượng lao động trẻ và được đào tạo chất lượng. Về xã hội là khoảng cách giàu nghèo và những vấn đề môi trường xã hội.

Sau 10 năm tồn tại và phát triển, PA đã trở thành một cơ chế phát triển năng động và ấn tượng. Với thị trường khoảng 230 triệu dân, GDP chiếm khoảng 38% GDP khu vực Mỹ Latinh (2.800 tỷ USD), đứng thứ 8 thế giới, và cũng đứng thứ 8 về thương mại toàn cầu. PA đã thu hút 45% đầu tư trực tiếp nước ngoài vào khu vực Mỹ Latinh; chiếm 50% tổng kim ngạch thương mại khu vực; các nước PA đều là thành viên WTO, nhưng có nước đồng thời là thành viên của các tổ chức đa phương khác APEC, EU...

Từ cuộc họp thượng đỉnh đầu tiên của 4 nước vào năm 2011 chỉ có Panama làm quan sát viên, thì tính đến năm 2021, Liên minh Thái Bình Dương đã tổ chức 14 hội nghị thượng đỉnh, là đối tác chiến lược của nhiều nước, có 10 nước cam kết tham gia đầy đủ, một số nước là thành viên liên kết và 59 nước là quan sát viên từ các châu lục. Đáng chú ý, tất cả các nền kinh tế lớn như Mỹ, Trung Quốc, Liên minh châu Âu (EU), Nhật Bản, Ấn Độ... đều tham gia là quan sát viên của PA, đã ký các hiệp định đối tác chiến lược và Hiệp định tự do thương mại với PA.

Trong 10 năm qua với cơ chế hoạt động linh hoạt: không có Ban thư ký, không có trụ sở mà luân phiên hàng năm nước làm chủ tịch giữ vai trò chủ đạo, các nước thành viên chủ động nêu sáng kiến, tranh thủ sự ủng hộ của các nước thành viên trên cơ sở đồng thuận, quan hệ kinh tế thương mại nội khối tăng lên góp phần vào việc giữ vững ổn định chính trị của các nước và khu vực. Với các cuộc gặp thượng đỉnh, và các cuộc gặp cấp Bộ trưởng ngoại giao và kinh tế, PA đã đưa ra các sáng kiến và quyết định về tầm nhìn và định hướng chung, cũng như cụ thể. Phạm vi hợp tác trong nội bộ PA đã có hiệu quả như việc di chuyển tự do của nhân lực và lao động, hợp tác bảo vệ môi trường sinh thái, tăng cường hợp tác nghiên cứu khoa học, chống biến đổi khí hậu, trao đổi sinh viên, tăng cường giao lưu văn hóa và du lịch, đảm bảo an ninh chung, cũng như nâng cao khả năng cạnh tranh kinh tế của khối và của các nước thành viên. Đồng thời với sự phát triển của PA, các nước đã dần dần nâng cao được vị thế độc lập tự chủ về kinh tế, bảo vệ chủ quyền trước các thách thức về an ninh.

Theo lời Đại sứ Colombia tại cuộc hội thảo ngày 3/11/2021 tại Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam, trong 10 năm qua Liên minh Thái Bình Dương (PA) đã đạt được 10 thành tựu hàng đầu. Đó là 92% sản phẩm trao đổi giữa 4 quốc gia thành viên được miễn thuế; 100% sẽ được miễn thuế vào năm 2030; sở chứng khoán của 4 quốc gia đã

được tích hợp; tương tác ngoại thương một cửa; PA đã mở các trụ sở ngoại giao chung ở nhiều quốc gia; hơn 180 hoạt động chung xúc tiến xuất khẩu đầu tư và du lịch đã được thực hiện; trên nền tảng di chuyển tự do, hơn 3.000 sinh viên của các nước thành viên đã được hưởng học bổng; thành lập Quỹ doanh nhân khởi nghiệp để thúc đẩy quốc tế hóa các doanh nghiệp vừa và nhỏ; đã ra tuyên bố về sự phát triển của thị trường kỹ thuật số khu vực và thúc đẩy chuyển đổi số.

Về quan hệ và kết nối quốc tế, quan hệ của PA với các cơ chế đa phương đã đạt những kết quả đáng kể ngoài các quan hệ song phương.

Ở châu Mỹ, với NAFTA thông qua Mexico vừa là thành viên NAFTA, vừa là thành viên PA, cũng như phát huy các quan hệ song phương với các nước như Mỹ và Canada, hai nước đã trở thành quan sát viên của PA. Mỹ và Canada đã ký Hiệp định thương mại tự do với PA. Đối với MERCOSUR, năm 2014, Chile khi đó là chủ tịch đã đề xuất sáng kiến Hội tụ trong đa dạng (Convergence in Diversity). Từ sáng kiến này, tháng 7/2018, hai khối đã ký tuyên bố về một chương trình hành động chung trong 13 lĩnh vực về thương mại, đầu tư, kỹ thuật số,... sau đó đã ủng hộ sáng kiến của Peru ký bản ghi nhớ (MOU) thành lập ủy ban cao cấp giữa hai khối về hàng rào phi thuế quan và tạo thuận lợi cho hoạt động thương mại.

Với khu vực châu Âu, PA có quan hệ với EU, nhiều nước EU là quan sát viên

của PA, ba nước trong PA đã trở thành thành viên của OECD (Mexico, Chile và Colombia).

Đối với khu vực châu Á - Thái Bình Dương, Australia và New Zealand đã là quan sát viên của PA. Các nước Trung Quốc, Ấn Độ, Nhật Bản đã là quan sát viên của PA và có nước đã ký hiệp định thương mại tự do với tổ chức này, trao đổi thương mại tăng khá mạnh. Với APEC, PA là khách đặc biệt của Hội nghị Thượng đỉnh tại Philippines năm 2015 và từ đó luôn là khách của các Hội nghị cấp cao APEC hàng năm.

Đối với ASEAN, từ sau năm 2015, quan hệ hợp tác và kết nối đã được tăng cường với việc đại diện ASEAN với tư cách chủ nhà đã tham gia 6 Hội nghị cấp Bộ trưởng ngoại giao hàng năm giữa ASEAN và PA tại trụ sở Liên Hợp quốc. Năm 2020, với vai trò Chủ tịch ASEAN, Phó Thủ tướng - Bộ trưởng Ngoại giao Phạm Bình Minh đại diện ASEAN đã tham dự hội nghị Bộ trưởng Ngoại giao của ASEAN - PA.

Trong ASEAN, nước có quan hệ song phương rất tốt với PA là Singapore. Năm 2014, Singapore là quan sát viên của PA, tiếp sau là Thái Lan. Năm 2017, Singapore trở thành quốc gia thành viên liên kết của PA. Năm 2020, kim ngạch thương mại Singapore với PA đạt 4,5 tỷ USD, chiếm hơn 33% tổng kim ngạch thương mại hàng hóa của Singapore với các nước ở khu vực Mỹ Latinh. Theo Bộ trưởng Thương mại Singapore, tháng 7/2021,

Singapore và PA đã kết thúc thương lượng về Hiệp định Thương mại Tự do và dự kiến sẽ ký vào tháng 12/2021.

Tuy nhiên, PA vẫn có những tồn tại cần được giải quyết mà quan trọng nhất như lời Tổng thống Peru Ollanta Humala đã nói: mặc dù đã có những tiến bộ tích cực PA vẫn phải tiếp tục chống bất bình đẳng, một thách thức không chỉ với PA, mà cả khu vực Mỹ Latinh. Ông nhấn mạnh đó là nhiệm vụ chính của Mỹ Latinh trong việc mở các thị trường để đông đảo nhân dân cùng phấn đấu tới thịnh vượng.

Về tầm nhìn đến năm 2030, ngày 6/7/2019, Tổng thống Chile Sebastian Pinera nhấn mạnh, Liên minh Thái Bình Dương (PA) cần sẵn sàng giải quyết "các thách thức mới" mà nền thương mại toàn cầu phải đối mặt: hiện tượng nóng lên toàn cầu, cuộc chiến thuế, dân số già...

Việt Nam đã có quan hệ ngoại giao, kinh tế thương mại với các nước trong PA, đã trao đổi các đoàn cấp cao, các đoàn khảo sát thương mại và các lĩnh vực khác như du lịch, trao đổi sinh viên đã được xúc tiến thông qua cơ chế hợp tác song phương, đa phương (APEC, ASEAN, CPTPT...)

Việt Nam đã mở Đại sứ quán tại Mexico và Chile và đại diện thương mại ở cả 4 nước, nhiều doanh nghiệp Việt Nam và PA đã tiếp cận xúc tiến quan hệ, các nước thành viên PA đã mở Đại sứ quán tại Việt Nam. Quan hệ thương mại song phương và đa phương

trong những năm qua tăng nhanh chóng. Năm 2020, tổng kim ngạch thương mại hai chiều của Việt Nam với Liên minh Thái Bình Dương đạt 5,3 tỷ USD, trong đó Việt Nam xuất khẩu đạt 4,94 tỷ USD; 9 tháng đầu năm 2021, mặc dù bị ảnh hưởng bởi dịch COVID-19 nhưng vẫn đạt 3,77 tỷ USD; mục tiêu trong năm 2022 thương mại hai chiều là 6,5 tỷ USD và năm 2025 là 8 tỷ USD.

PA đã và đang tồn tại và phát triển sáng tạo, năng động và ấn tượng. Các nhà lãnh đạo với tầm nhìn tương lai chủ động và sáng tạo đang lạc quan mong muốn nâng cao hơn nữa vị thế của PA trong một thế giới đang diễn biến nhanh chóng và phức tạp, cơ hội và thách thức đan xen, nhất là trong cuộc cách mạng công nghiệp 4.0.

Với nhận thức rằng PA là một diễn đàn chiến lược rộng mở cho tất cả các đối tác có quan điểm chung về phát triển

thương mại tự do, kinh doanh năng động để phát triển hiện đại, đối phó với những thách thức toàn cầu mà một trọng tâm là khu vực châu Á - Thái Bình Dương, Việt Nam với chính sách đối ngoại mở và chú trọng đến hoạt động với các diễn đàn đa phương, sẽ tăng cường quan hệ toàn diện với PA, với các quan hệ song phương với PA, với các nước là thành viên liên kết và quan sát viên của PA ở khu vực Mỹ Latinh và thế giới.

Để thực hiện tốt chiến lược trên, Việt Nam cùng với các nước thành viên PA cần tăng cường hơn nữa việc quảng bá hình ảnh hai bên tại Việt Nam và PA, trong đó có cả việc giao lưu nhân dân. Việt Nam và PA cũng cần nghiên cứu xem xét tích cực về việc Việt Nam tham gia PA với tư cách quan sát viên, thành viên liên kết và việc ký Hiệp định Thương mại Tự do với PA và các nước thành viên PA ■